

ผลกระทบจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อคุณภาพชีวิต ของเกษตรกรไทยตามแนวพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน: กรณีอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ดร.พิพัฒน์ ไทรพัก *

~~~~~

คำสำคัญ : ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน/ คุณภาพชีวิตเกษตรกร/ พรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน
บทคัดย่อ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) สถาปนาขึ้นด้วยเหตุผลของความอยู่รอดและความสามารถในการแข่งขันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นำไปสู่การรวมตัวเป็นประชาคมเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศของสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน-ดารุสซาลาม กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม

เออีซีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ด้วยความตกลงร่วมเป็นข้อกำหนดทางยุทธศาสตร์การก้าวเข้าสู่เออีซี ได้แก่ การเป็นภูมิภาคที่มีตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก แต่อย่างไรก็ดีตลอดหนึ่งปีที่ผ่านมาได้มีเหตุหลายประการทำให้กระบวนการและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเออีซีไม่ได้ส่งผลไปถึงคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรในพื้นที่ตามแนวพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านแต่อย่างใด จึงเกิดแนวคิดคือไทยยังคงเป็นสมาชิกและให้ความร่วมมือดำเนินการตามความตกลงร่วมและเออีซี บลูพริ้นท์ต่อไป แต่ในขณะเดียวกันไทยควรเป็นประเทศนำในการก่อตั้งประชาคมของประเทศในอนุภูมิภาคอันประกอบด้วยสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม ควบคู่ไปด้วย

Abstract

ASEAN Economic Community (AEC) was established for the purposes of survival and competitive ability of the ASEAN countries. The integration will bring economic and political negotiation power to the 10 member countries, consisting of Thailand, Malaysia, Indonesia, Philippines, Singapore, Brunei-Darussalam, Cambodia, Laos, Myanmar, and Vietnam.

AEC was formerly launched on 31 December 2015 under the agreements stipulating its strategies: the region with communal marketing and production

* อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

base, the region with high competitive ability, the region with equal economic development, and the region compatible with the world's economy. However, many factors throughout the year has caused the AEC rules and regulations not effective to the quality of life and agricultural community in the borderline. Therefore, a notion arised that Thailand will continue its membership and cooperation along the agreements and AEC blueprint despite that it should be a leading country of a sub-region consisting of 6 member countries: Cambodia, Laos, Myanmar, Malaysia, Thailand and Vietnam.

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ตามปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) ด้วยเหตุผลของการสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศของประเทศสมาชิก ประกอบด้วย ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน-ดารุสซาลาม กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ มีประชากรรวมกว่า 600 ล้านคน ผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณ 2,400 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับ 8 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น เยอรมันนี อังกฤษ ฝรั่งเศส อินเดีย

เมื่อปี 2546 ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 9 ณ เมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 ตกลงขยายความร่วมมือในเชิงลึกมากขึ้นโดยมีเป้าหมายจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community: AC) ภายในปี 2563 ประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) มีเป้าหมายคือสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของอาเซียน สร้างขีดความสามารถของอาเซียนในการเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงบนพื้นฐานความมั่นคงของมนุษย์ และสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นอย่างสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค 2) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีเป้าหมายคือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคม สร้างความเป็นธรรมและสิทธิทางสังคม สร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน และ 3) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีเป้าหมายคือให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน ให้เป็นประชาคมที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง ให้แต่ละประเทศสมาชิกพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และให้มีความสามารถเชื่อมโยงเข้ากับเศรษฐกิจโลก

ต่อมาผู้นำอาเซียนได้ตกลงเลื่อนกำหนดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้นเป็นปี 2558 โดยในปี 2550 รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ลงนามรับรองจัดทำแผนงานหรือพิมพ์เขียวสู่การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) พิมพ์เขียวเออีซีเป็นแผนบูรณาการด้าน

เศรษฐกิจให้เป็นภาพรวมในการมุ่งสู่เออีซีด้วยแผนงานเศรษฐกิจด้านต่างๆ พร้อมกรอบเวลาดำเนินการจนบรรลุเป้าหมายภายในปี 2558 ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 4 ประการ คือ 1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มียุทธศาสตร์คือทำให้อาเซียนมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น โดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้าเสรี การเคลื่อนย้ายบริการเสรี การเคลื่อนย้ายการลงทุนเสรี การเคลื่อนย้ายเงินทุนเสรีมากขึ้น และการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือเสรี ทั้งนี้ ภายใต้เป้าหมายการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน อาเซียนได้กำหนดกรอบความร่วมมือ 12 สาขา ได้แก่ เกษตรประมง ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์ไม้ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ การขนส่งทางอากาศ สุขภาพ อี-อาเซียน ท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ รวมทั้งความร่วมมือในสาขาอาหาร เกษตร และป่าไม้ 2. การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มียุทธศาสตร์คือสร้างภูมิภาคให้มีความเจริญรุ่งเรืองและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดนโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มาตรการด้านภาษี และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ให้เอื้อต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของภูมิภาคอาเซียน 3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน มียุทธศาสตร์คือลดช่องว่างของการพัฒนา โดยเฉพาะกลุ่ม ”ซีแอลเอ็มวี” ให้สามารถดำเนินการตามพันธกรณีและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน รวมทั้งให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาวirtschaftขนาดกลางและขนาดย่อม และความร่วมมือในการรวมกลุ่มของอาเซียน และ 4. การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก มียุทธศาสตร์คือการทำให้อาเซียนสามารถแข่งขันได้ในตลาดระหว่างประเทศ การทำให้อาเซียนมีพลวัตเพิ่มขึ้นและเป็นผู้ผลิตของโลก การทำให้อาเซียนยังคงรักษาความน่าลงทุนจากต่างประเทศ การทำเขตการค้าเสรี และความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดกับประเทศนอกอาเซียน อีกทั้งการมีส่วนร่วมในเครือข่ายห่วงโซ่อุปทานโลก

ประเทศไทยมีแนวเขตแดนทางบกและทางน้ำร่วมกับ 4 ประเทศ ได้แก่ เมียนมาร์เป็นเขตแดนทางบก 1,450 กิโลเมตร ลาวเป็นเขตแดนทางบก 702 กิโลเมตร และเขตแดนทางน้ำ 1,108 กิโลเมตร รวม 1,810 กิโลเมตร กัมพูชาเป็นเขตแดนทางบก 640 กิโลเมตร และมาเลเซียเป็นเขตแดนทางบก 552 กิโลเมตร และเขตแดนทางน้ำ 95 กิโลเมตร รวม 647 กิโลเมตร รวมระยะแนวเขตแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสิ้น 4,547 กิโลเมตร

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้รวมตัวอย่างเป็นทางการแล้วเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 นับเป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประเทศสมาชิกในภูมิภาค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ในมิติทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม การเมือง ความมั่นคง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความสัมพันธ์ของภาคประชาชนและระหว่างประเทศ จึงมีความสำคัญในการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งบ่งชี้ถึงปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนในพื้นที่ตามแนวพรมแดนซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเกษตรกร

พื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนเป็นพื้นที่อยู่ห่างไกล กันดาร ขาดแคลน เส้นทางคมนาคมไม่ดี ระบบสื่อสารโทรคมนาคมไม่สมบูรณ์ ที่สำคัญคือประชาชนมีการศึกษาน้อยและไม่เท่าทันกับวิทยาการของโลกที่กำลังก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังต้องเผชิญอยู่กับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ปัญหาการเคลื่อนไหวของกองกำลังติดอาวุธ และบางครั้งต้องตกอยู่ท่ามกลางสมรภูมิการสู้รบของกองกำลังทหาร ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างสำคัญต่อการดำรงชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาโดยตลอด อีกทั้งในอนาคตยังต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากการที่ประเทศต้องเข้าร่วมประชาคมอาเซียนที่ส่งผลเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งอาจเกิดปัญหาการดำรงชีพของครอบครัวและชุมชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาเชิงรุก (Proactive) และมีความสำคัญต่อการช่วยให้กลุ่มชนผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่กันดารและอยู่ห่างไกลในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนได้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยของเรา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบสภาพปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค ในมิติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตซึ่งอาจเกิดขึ้นกับชุมชนภาคการเกษตรในพื้นที่ชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น
3. เพื่อหาวิธีการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนภาคการเกษตรตามแนวชายแดนไทยกับเกษตรกรประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถดำเนินสืบเนื่องไปได้อย่างสงบสุขในฐานะเป็นประชาชนผู้อยู่ร่วมประชาคมเดียวกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเลือกสนามวิจัย

ประเทศไทยมีจังหวัดที่มีพรมแดนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน 31 จังหวัด โดยติดกับเมียนมาร์ 10 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง ติดกับลาว 11 จังหวัด ได้แก่ พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี ติดกับกัมพูชา 6 จังหวัด ได้แก่ ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด ติดกับมาเลเซีย 4 จังหวัด ได้แก่ สตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส

สาเหตุที่เลือกสนามวิจัยที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่สนามวิจัยด้วยเหตุผลคือ พื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของมีองค์ประกอบที่น่าสนใจคืออยู่ในพื้นที่เศรษฐกิจสามเหลี่ยมทองคำ โดยมีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศสมาชิกอาเซียน 3 ประเทศด้วยด่านถาวรและด่านศุลกากรที่สามารถต่อเชื่อมอนุภูมิภาคในลักษณะอาเซียน+1 ได้แก่ ไทย เมียนมาร์ ลาว และจีน ด้วยเส้นทางทางบกสายอาร์3เอ (R3A) และทางลำน้ำโขง ซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมเป้าหมายหลัก 4 ประการของประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียม และการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก การเลือกอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายเป็นสนามวิจัย (Field Research) ที่มีความเหมาะสมต่อการศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและชุมชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่าผลการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวถือเป็นตัวแทน (Representative) ของพื้นที่ตลอดแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านอื่นต่อไป

2. ข้อสันนิษฐาน

ชุมชนในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีความเหมือนกันทางสภาพภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมสังคม และวิถีชีวิต จะแตกต่างกันเพียงสัญชาติที่แยกกลุ่มชนเหล่านี้ออกจากกันด้วยเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน จึงมีผลกระทบต่อชุมชนเหล่านี้ในลักษณะที่คล้ายกัน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการข้ามแดนทำให้ชุมชนได้รับสินค้าอุปโภคบริโภคราคาถูก สามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้สะดวก ในขณะที่ด้านการเมืองและความมั่นคงอาจมีปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ ด้านสิ่งแวดล้อมอาจเกิดน้ำเสีย ขยะมูลฝอยตัดไม้ทำลายป่าบริเวณพรมแดน เป็นต้น การแก้ไขผลกระทบเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบ โดยใช้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและยกระดับสภาพความเป็นอยู่ให้ใกล้เคียงกัน

3. แผนงานและระเบียบวิธี

3.1 แผนงาน

ผู้วิจัยวางแผนกำหนดขั้นตอนวิจัย โดยเริ่มจากกำหนดหัวข้อเรื่องเมื่อเดือนเมษายน 2559 จากนั้นค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง แล้วออกไปสำรวจข้อมูลพื้นฐานยังพื้นที่ที่เป็นสนามวิจัยคืออำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การวิจัยสิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ 2560

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการใช้อย่างน้อยสองวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลชนิดเดียวกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า ส่วนวิธีรวบรวมข้อมูลเป็นแบบตรง 3 จุด ได้แก่ การตรวจสอบเอกสาร การสัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่ม เป็นแนวทางการยืนยันความน่าเชื่อถือ (Credibility, Validity) ของข้อมูลหรือสิ่งที่ค้นพบ โดยมีจุดตรงและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.2.1 ตรวจสอบเอกสาร

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบเอกสารเพื่อสร้างข้อมูลเชิงคุณภาพขึ้นมาชุดหนึ่งสำหรับเป็นจุดตรงของการตรวจสอบแบบสามเส้า เป็นการสำรวจสภาพความเป็นจริงของ

เหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่มีบุคคลอื่นได้บันทึกหรือตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ เอกสารเกือบทั้งหมดเป็นเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) และเป็นเอกสารสาธารณะ (Public Document) ซึ่งเป็นเอกสารเผยแพร่ของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ที่สามารถตรวจสอบข้อมูลประวัติความเป็นมา สาธารณชนตกลงร่วม และแผนดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือพิมพ์เขียวเออีซี นอกจากนี้ยังตรวจสอบข้อมูลความคืบหน้าด้านต่างๆ ของกิจกรรมตามพิมพ์เขียวเออีซีจากเว็บไซต์ โดยมีเกณฑ์การเลือกเอกสารคือ ต้องให้ข้อมูลที่เป็นความจริง (Authenticity) ข้อมูลมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) มีความเป็นตัวแทนหรือใช้แทนเอกสารอื่นในประเภทเดียวกัน (Representativeness) และมีความหมายที่เข้าใจได้ชัดเจน (Meaning)

กรอบความตกลงที่เป็นประเด็นหลักของเออีซี มีความตกลงที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตเกษตรกรและวิถีชีวิตชุมชนตามแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ 1) การเคลื่อนย้ายคนและสินค้าแบบไร้พรมแดน 2) การส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารในระยะยาว 3) การกำหนดด้านคุณภาพและมาตรฐานรับรองความปลอดภัยของอาหาร 4) การต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม 5) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค 6) การมีแบบแผนการค้าอาเซียน (Marking Scheme) 7) การจัดทำระบบการรับรองคุณภาพสินค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน 8) การค้ามีข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเสรีในตลาด และ 9) การสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผ่านการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร

กรอบความตกลงร่วมที่เป็นสาระสำคัญของเออีซีรวมทั้งเออีซี บลูพริ้นท์มีต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษากลางของอาเซียน มีรูปแบบทั่วไปเน้นกฎระเบียบหรือนัยหนึ่งคือเป็นภาษากฎหมายซึ่งเข้าใจยากเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว อีกทั้งมีประเด็นหลากหลายแง่มุมและเชื่อมโยงซับซ้อนมาก แม้ว่าการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่เป็นภาษาไทยหลายรูปแบบ แต่ไม่อาจสื่อสารให้เกิดความเข้าใจของประชาชนในวงกว้างและไม่สามารถนำไปประยุกต์ให้การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้

3.2.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เพื่อสร้างข้อมูลเชิงคุณภาพขึ้นมาอีกชุดหนึ่งสำหรับเป็นจุดตรงของการตรวจสอบแบบสามเส้า ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์คุณสมบัติทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ดี คือเป็นผู้มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา เป็นผู้ที่ยังคงดำรงตำแหน่งงานและมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินงานขององค์กร นอกจากนี้ยังเป็นผู้สนใจ สามารถให้เวลาอย่างเพียงพอสำหรับการเล่าเรื่องราวหรือพรรณนาความ (สปราเลย์, 1979. อังโน. ชาย โพธิ์สีดา, 2549: 277 - 280) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกทำการสัมภาษณ์ผู้มีตำแหน่งทางราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและวิถีชีวิตชุมชนตามแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ

หน่วยงานและองค์การในอำเภอเชียงแสนที่ตอบแบบสัมภาษณ์มีจำนวน 14 องค์การ ได้แก่ สรรพากรพื้นที่สาขาเชียงแสน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชียงแสน ด้านตรวจพืชเชียงแสน ประมงอำเภอเชียงแสน ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนเชียงราย สำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย สาขาเชียงแสน ด้านตรวจสัตว์น้ำจังหวัดเชียงราย เทศบาลตำบลเวียง ด้านศุลกากรเชียงแสน สำนักงานการศึกษาเอกชนนอกโรงเรียน สำนักงานพัฒนาชุมชน สหกรณ์การเกษตรเชียงแสน จำกัด และสำนักงานสาธารณสุข

สำหรับหน่วยงานและองค์การในอำเภอเชียงของที่ตอบแบบสัมภาษณ์มีจำนวน 23 องค์การ ได้แก่ ด้านตรวจคนเข้าเมืองเชียงของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชียงของ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ สำนักงานอำเภอเชียงของ สาธารณสุข อำเภอเชียงของ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่เชียงราย สาขาเชียงของ โรงเรียนอนุบาลเชียงของ ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเชียงของ ด้านตรวจสัตว์ป่าเชียงของ โรงเรียนลูกรักเชียงของ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเชียงราย สาขาเชียงของ โรงเรียนบุญเรือนวิทยาคม ด้านตรวจพืชเชียงของ ประมงอำเภอเชียงของ ปศุสัตว์อำเภอเชียงของ สถานีตำรวจภูธรเชียงของ สหกรณ์การเกษตรเชียงของ จำกัด วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สาขาเชียงของ ด้านศุลกากรเชียงของ สำนักงานสัสดีอำเภอเชียงของ องค์การบริหารส่วนตำบลริมโขง และสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ รวมหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 37 หน่วยงาน

สำหรับแนวคำถามสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดทำรายการหัวข้อและคำถามตามประเด็นที่ทำการศึกษา โดยจัดเรียงลำดับไว้เป็นแนวทางในระหว่างดำเนินการสัมภาษณ์ (แควล, 1996: 90) สำหรับการสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semistructured Interview) โดยใช้แนวคำถามเป็นหลัก โครงสร้างคำถามมีดังนี้

ประเด็นที่ 1 เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี)

1) ท่านมีความเข้าใจหลักการทั่วไปของการรวมกลุ่มประเทศเป็นเออีซีอย่างไร 2) ท่านคาดการณ์ถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเออีซีอย่างไร 3) ท่านคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเออีซีอย่างไร 4) ท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างที่มีผลจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่เออีซีนับจากวันที่ 31 ธันวาคม 2558 เป็นต้นมา และ 5) ท่านคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดจากเออีซีต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและวิถีชีวิตชุมชนไทยตามแนวพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร

ประเด็นที่ 2 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน

1) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสินค้าเสรีอย่างไร 2) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายบริการเสรีอย่างไร และ 3) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายการลงทุนเสรีอย่างไร

ประเด็นที่ 3 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน

1) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างไร 2) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างไร 3) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างไร 4) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการภาษีศุลกากรเป็นศูนย์อย่างไร และ 5) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างไร

ประเด็นที่ 4 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เท่าเทียม

1) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการลดช่องว่างของการพัฒนาโดยเฉพาะกลุ่ม "CLMV" อย่างไร 2) ท่านเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามยุทธศาสตร์นี้ได้อย่างไร

ประเด็นที่ 5 เกี่ยวกับความตกลงร่วมเออีซีที่ส่งผลต่อเกษตรกรโดยตรง

เป็นคำถามเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเกษตรกรไทยในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) การเคลื่อนย้ายคนและสินค้าแบบไร้พรมแดน 2) การส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารในระยะยาว 3) การกำหนดด้านคุณภาพและมาตรฐานรับรองความปลอดภัยของอาหาร 4) การต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม 5) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค 6) การมีแบบแผนการตลาดของอาเซียน (Marketing Scheme) 7) การจัดทำระบบรับรองคุณภาพสินค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน 8) การค้าที่มีข้อมูลถูกต้องอย่างเสรีในตลาด และ 9) การสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผ่านการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร

ประเด็นที่ 6 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและวิถีชีวิตชุมชน

ท่านคิดว่าเออีซีจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ อย่างไร 1) ด้านสุขภาพ อนามัย 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตการงาน 4) ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน 5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชีวิตชุมชน 7) ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ 8) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

จากการตรวจประเมินการตอบแบบสัมภาษณ์จากหัวหน้าส่วนงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนทั้งหมดในพื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ จำนวน 37 ชุด พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ 3 เสาหลักซึ่งเป็นมิติของการสร้างประชาคมอาเซียน ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASC) ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) รวมทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นสาระชั้นพื้นฐานของความตกลงร่วมเออีซี ส่งผลให้ไม่สามารถแจกแจงถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของเกษตรกรตามแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องเผชิญผลกระทบจากเออีซี อีกทั้งไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต 8 ประเด็นและตัวชี้วัด

3.2.3 การอภิปรายกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการจัดอภิปรายกลุ่มเพื่อสร้างข้อมูลเชิงคุณภาพขึ้นมาอีกชุดหนึ่งสำหรับเป็นจุดตรงของการตรวจสอบแบบสามเส้า ซึ่งโดยหลักการแล้วการอภิปรายกลุ่มโดยทั่วไปใช้ในฐานะเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่สมบูรณ์ในตัวเองเช่นเดียวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เป็นมาตรฐานทั่วไป (ไชย โพธิ์สิตา, 2549: 220) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยต้องการให้เหตุผลและคำอธิบายข้อมูลที่ได้รับการค้นพบจากข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดก่อนหน้านั้นร่วมพิจารณาความสอดคล้องกัน เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ทำการศึกษาเพียงเรื่องเดียวจากหลายมุมมองในลักษณะสามเส้า (เด็นซิน, 1978)

การอภิปรายกลุ่มเป็นรูปแบบการที่สมาชิกกลุ่มมารวมกันเพื่ออภิปรายประเด็นที่เจาะจงด้วยความช่วยเหลือของผู้อำนวยความสะดวกการกลุ่ม (Facilitator) (ถวิลวดี และ เมธิศา, 2550: 4) เนื่องจากสมาชิกที่เชิญมีความรู้ ประสบการณ์ สถานะทางสังคม อาชีพ และความเป็น

ผู้นำอยู่ในระดับท้องถิ่น ในขณะที่ประเด็นการอภิปรายมีความเชื่อมโยงในลักษณะผลกระทบมายังพื้นที่ชนบทตามแนวชายแดนจากนโยบายสาธารณะและมาตรการในระดับชาติ นานาชาติ และอนุภูมิภาค โดยผู้อำนวยกระบวนการกลุ่มดำเนินการอภิปรายกลุ่มตามแนวคำถามที่เรียงลำดับไว้เพื่อให้บรรยากาศเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่วกวน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินกระบวนการอภิปรายกลุ่มเกิดประสิทธิผลภายในกรอบเวลาที่กำหนด

วิธีการอภิปรายกลุ่มมีลักษณะการอภิปรายเชิงลึกในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง โดยมีมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิผลจากการอภิปรายเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มมากกว่าการตอบคำถามของผู้อำนวยกระบวนการกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีบนพื้นฐานด้านสังคมวัฒนธรรมของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผลผลิตของการปฏิสัมพันธ์กลุ่มเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลและการหยั่งรู้ (ถวิลวดี และ เมธิศา, 2550: 4 - 5)

คุณสมบัติสมาชิกกลุ่มมีบางสิ่งบางอย่างคล้ายกันหรือกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันโดยรวมมากกว่าความแตกต่าง เพื่อเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย เปิดเผย และเกิดปฏิสัมพันธ์สูงสุดระหว่างสมาชิกกลุ่ม (คาน และ แมนเดอร์สัน, 1992: 57) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันสูง มีความไว้วางใจระหว่างกัน และเกิดพลวัต (มอร์แกน, 1997) อีกด้านหนึ่งจะช่วยป้องกันการครอบงำและความรู้สึกถดถอยที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มบางคน (คาน และ แมนเดอร์สัน, 1992) ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้นำทางความคิด มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมและวิถีชีวิตชุมชนชนบท โดยมีผลงานสร้างคุณูปการแก่สังคมชนบทจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับโดยทั่วไป

โดยหลักการใช้เกณฑ์จำนวนสมาชิกกลุ่มที่เหมาะสมคือ 6 - 12 คน กรณีน้อยกว่า 6 คน จะเกิดภาวะขาดข้อมูล ประเด็นอภิปรายแคบ และเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย ส่วนกรณีมีมากกว่า 12 คน สมาชิกแต่ละคนมีโอกาสนอภัยน้อยลงภายในเวลาอันจำกัด (สัจจิต และ แคมดาขานี, 1990: 57 - 58) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้จำนวน 9 คน จากพื้นที่อำเภอเชียงแสน 6 คน และอำเภอเชียงของ 3 คน ใช้เวลา 1 วัน ตั้งแต่เวลา 08.30 - 18.00 น พักเที่ยง 1 ชั่วโมง สถานที่จัดอภิปรายกลุ่มคือห้องประชุมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติเชียงแสน และด้วยเหตุที่สมาชิกผู้ร่วมอภิปรายทั้งหมดขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และความตกลงร่วมเออีซี โดยเฉพาะมิติที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตชุมชนตามแนวพรมแดน จึงส่งผลให้การอภิปรายวนเวียนอยู่กับบริบทเดิม แม้ว่าจะมีสาระแนวทางการพัฒนาระดับคุณภาพการผลิตของเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน แต่ไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการก้าวเข้าสู่เออีซี

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค ในมิติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตซึ่งอาจเกิดขึ้นกับชุมชนภาคการเกษตรในพื้นที่ชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากการศึกษาได้พบสภาพปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคในมิติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนภาคการเกษตรในพื้นที่ชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนี้

1.1 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานภาครัฐในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐบาลและมีหน้าที่ดูแลคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของรวม 37 หน่วยงาน พบว่าทุกหน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและหลักปฏิบัติของเออีซีในระดับต่ำมาก ซึ่งไม่เพียงพอต่อการทำหน้าที่ช่วยเหลือดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นความตกลงร่วมและหลักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรแต่ประการใดทั้งสิ้น ผลคือแม้ว่าเออีซีจะดำเนินมาแล้วกว่า 1 ปี แต่ในพื้นที่ตามแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านกลับยังดำเนินไปตามเดิมทุกประการเสมือนไม่มีเออีซี

1.2 จากการจัดสนทนากลุ่มปราชญ์ชุมชน จำนวน 9 คน พบว่าทุกคนรับรู้แต่เพียงว่าประเทศไทยได้เข้าสู่เออีซีแล้ว แต่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ความตกลงร่วม และหลักปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่เคยได้รับรู้ถึงความตกลงร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรและชุมชนแต่ประการใดทั้งสิ้น ส่งผลให้การแสดงทัศนะของปราชญ์ชุมชนแต่ละคนยังคงวนเวียนอยู่ในบริบทเดิมทุกประการ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลให้ชุมชนตามแนวชายแดนไม่อาจใช้ความตกลงร่วมของเออีซีที่เป็นโอกาสมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็ไม่อาจนำมาใช้สร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรับมือไม่ให้เกิดการถดถอยของชุมชนอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปคือพบปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคอย่างสำคัญ คือการไม่มีความรู้ความเข้าใจทั้งหลักการ สาระของความตกลงร่วม และหลักปฏิบัติตามเออีซี บลูพริ้นท์ ของหน่วยงานภาครัฐในฐานะเป็นเครื่องมือและกลไกของรัฐบาล รวมทั้งผู้นำทางความคิดของชุมชนในอันที่จะนำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนามาสู่ชุมชนในพื้นที่ตามแนวชายแดน

2. แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.1 แนวทางแก้ไขระยะสั้น ใช้แนวคิดของการบริหารการเปลี่ยนแปลงในช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยการผ่อนปรนการบังคับใช้ความตกลงร่วมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลและวิถีชีวิตชุมชนจนกว่าจะมีความพร้อมหรือตกอยู่ในสภาพบังคับที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อีกต่อไป

2.2 แนวทางแก้ไขระยะยาว เนื่องจากความตกลงร่วมเออีซีมีลักษณะเป็นอนุสัญญาที่ผูกพันให้ทุกประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม จึงจำเป็นต้องให้การศึกษาแก่หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนอย่างต่อเนื่องต่อไป อีกทั้งอาจต้องยกระดับความสำคัญขึ้นเป็นวาระแห่งชาติเมื่อถึงคราวจำเป็น

3. วิธีการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนภาคการเกษตรตามแนวชายแดนไทยกับเกษตรกรประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถดำเนินสืบเนื่องไปได้อย่างสงบสุขในฐานะเป็นประชาชนผู้อยู่ร่วมประชาคมเดียวกัน

วิธีการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนภาคการเกษตรตามแนวชายแดนไทยกับเกษตรกรประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถดำเนินสืบเนื่องไปได้อย่างสงบสุขในฐานะเป็นประชาชนผู้อยู่ร่วมประชาคมเดียวกัน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ให้ประเทศไทยตระหนักถึงหลักการโดยทั่วไปของการเจรจาการค้าและการทำความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งคู่เจรจาย่อมไม่ได้ผลประโยชน์สูงสุดตามความต้องการทั้งหมด ไม่ได้เปรียบทั้งหมด และไม่เสียเปรียบทั้งหมด ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน ระดับการพัฒนา และบริบททางวัฒนธรรมสังคมของแต่ละประเทศ ประกอบกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครอบคลุมพื้นที่กว้าง ถูกขีตคั่นด้วยทะเล ป่าไม้ เทือกเขา และระยะทางห่างไกล อีกทั้งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสังคมสูงมาก อาทิ ภาษา ศาสนา ระบอบการเมืองการปกครอง ระดับการพัฒนา เป็นต้น เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการให้แต่ละประเทศสมาชิกในประชาคมถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันในระยะเวลานาน ดังนั้นจึงควรเน้นความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ทางการเมือง ภาวะเศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม และเทคโนโลยีของโลก โดยที่ประเทศไทยยังคงยึดมั่นให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกรอบปฏิญญาที่ร่วมลงนามไว้ทุกประการ

3.2 ให้ไทยเป็นประเทศริเริ่มและเป็นแกนกลางในการก่อตั้งประชาคมระดับอนุภูมิภาค (Sub-region) ประกอบด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม (CLMMTV) ด้วยเหตุผลคือ 1) ทั้งหกประเทศตั้งอยู่ในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีลักษณะภูมิประเทศติดต่อกันทางบกและทางทะเล ส่งผลให้สามารถเดินทางติดต่อกันได้สะดวกทั้งทางรถยนต์ ทางราง ทางเรือ และทางอากาศ 2) มีวัฒนธรรมสังคมที่สามารถผสมกลมกลืนกันได้ง่าย อาทิ ภาษา ศาสนา ศิลปะ วิถีชีวิต ระดับการพัฒนาทางวิทยาการ เป็นต้น 3) เป็นอนุภูมิภาคที่มีช่องทางเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกได้ โดยทำความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ร่วมกับประเทศจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย เป็น CLMMTV+1, CLMMTV+2, CLMMTV+3, CLMMTV+4 เป็นต้น

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวย่อมเกิดสภาวะที่เอื้อต่อการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือต่อกันของชุมชนเกษตรกรในพื้นที่ตามแนวพรมแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น อีกทั้งยังจะส่งผลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. โดยธรรมชาติของการเจรจาการค้าและการทำความตกลงระหว่างประเทศ คู่เจรจาย่อมไม่ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งหมด ไม่ได้เปรียบทั้งหมด และไม่เสียเปรียบทั้งหมด ขึ้นกับสภาพทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน ระดับการพัฒนา และบริบททางวัฒนธรรมสังคมของแต่ละประเทศ ประกอบกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครอบคลุมพื้นที่กว้างถูกขีตคั่นด้วยทะเล ป่าไม้ เทือกเขา และระยะทางห่างไกล อีกทั้งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสังคมสูงมาก อาทิ ภาษา ศาสนา ระบอบการเมืองการปกครอง ระดับการพัฒนา เป็นต้น เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ย่อมเป็นอุปสรรคกีดขวางการปฏิบัติให้เป็นแนวเดียวกันในระยะเวลานานของประเทศสมาชิกใน

ประชาคม จึงควรเน้นความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ทางการเมือง ภาวะเศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม และเทคโนโลยีของโลกต่อไป

2. มุ่งก่อตั้งประชาคมระดับอนุภูมิภาค (Sub-region) ประกอบด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม (CLMMTV) ด้วยเหตุผลคือ 1) ทั้งหกประเทศ ตั้งอยู่ในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีลักษณะภูมิประเทศติดต่อกันทางบกและทางทะเล ส่งผลให้สามารถเดินทางติดต่อกันได้สะดวกทั้งทางรถยนต์ ทางราง ทางเรือ และทางอากาศ 2) มี วัฒนธรรมสังคมที่สามารถผสมกลมกลืนกันได้ง่าย อาทิ ภาษา ศาสนา ศิลปะ วิถีชีวิต ระดับการพัฒนาทางวิทยาการ เป็นต้น 3) เป็นอนุภูมิภาคที่สามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกได้ โดยทำความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) กับจีน ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี เป็น CLMMTV+1, CLMMTV+2 และ CLMMTV+3

บรรณานุกรม

- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย. (2550). รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550: เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ: คีน พับลิชชิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ถวิลวดี และ เมธิศา. (2550). การสนทนากลุ่ม: เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วมและการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: งานดี กราฟฟิค.
- นิตา ชูโต. (2545). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัท แมทส์ปอยท์ จำกัด. ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์ (2556). ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- อารง สุทธาศาสน์. (2527). ปฏิบัติการวิจัยสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- _____. (2549, กรกฎาคม - ธันวาคม). “การทำวิทยานิพนธ์ทางสังคมศาสตร์ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก วิทยานิพนธ์กับบัณฑิตศึกษา” วารสารคนกับสังคม. มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 1 ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: ศรีทองคำการพิมพ์.
- Denzin, N. K. (1978). *The Research Act: A Theoretical to Sociocultural Method*. Chicago: Aldine Publishing Co.
- Khan, M. E., and Manderson, L. (1992). *Focus Groups in Tropical Diseases Research*. Health Policy and Planning.
- Miller, A., and Dess, G. G. (1996). *Strategic Management*. 2nd Ed. New York: McGraw-Hill.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. London: Sage Publication.
- Stewart, D. W., and Shamdasani, P. N. (1990). *Focus Groups: Theory and Practice*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.